

“ Na de veldslag lagen de Hoorns van Hattin bezaaid met dode Franken. De stank van hun rottende lijken was het parfum van onze overwinning. Nergens in deze bloederige zee van verhakkelde lichamen, opengespleten schedels, gekraakte ribben, afgesneden neuzen en uitgeklopte tanden was er ook maar één glimp van hun valse god te vinden...”

- Imad al-Din -

Cover:
'De slag bij Hattin' van Gustave Doré

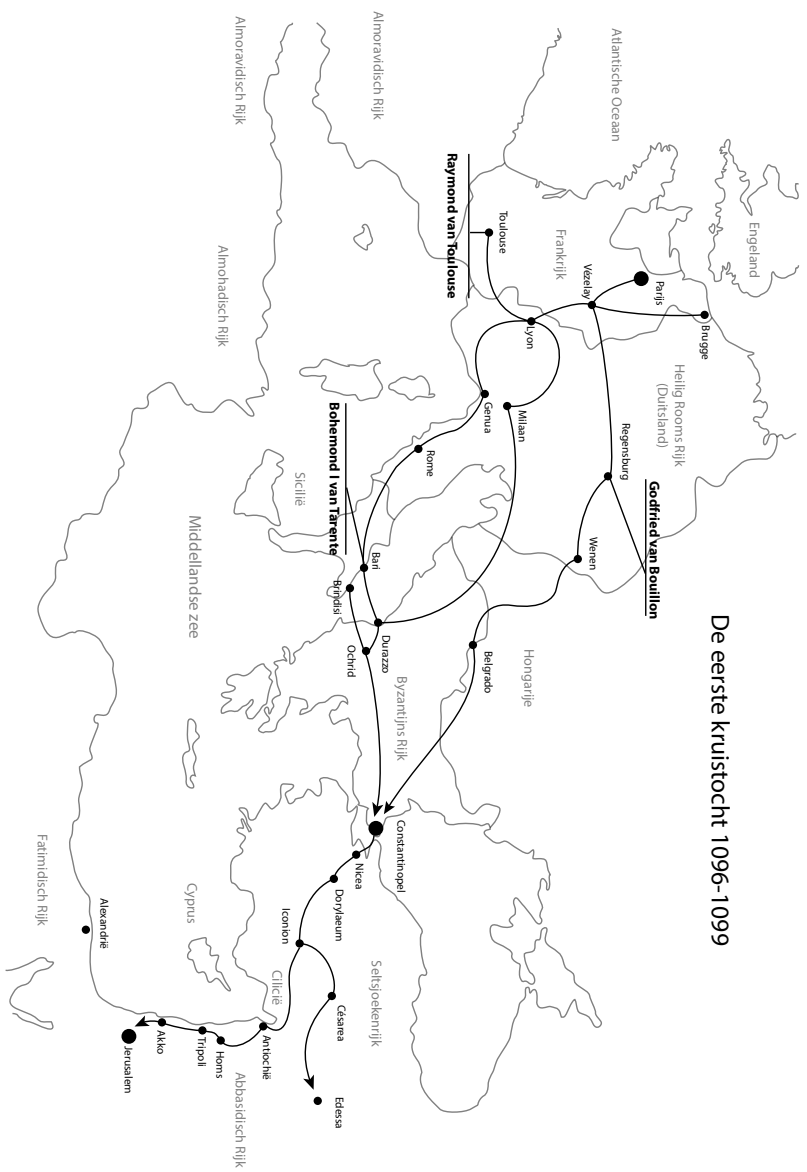
Illustraties/gravures:
Gustave Doré

Kaarten en battlemaps:
Gerard Durant

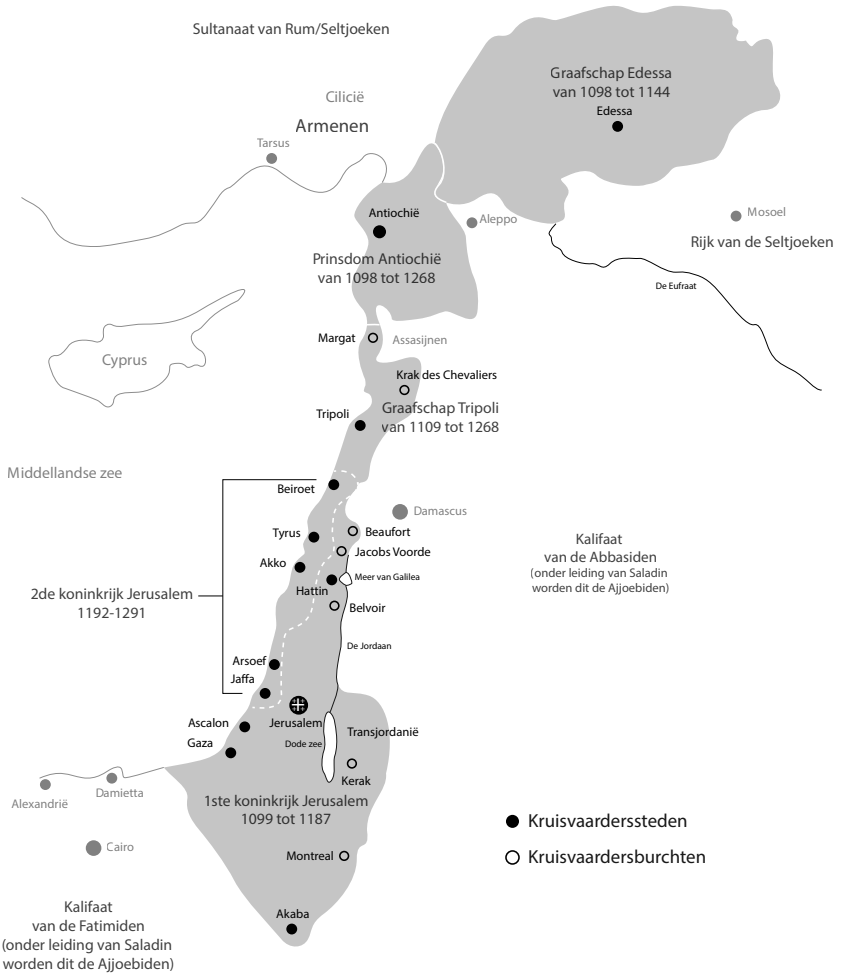
Index

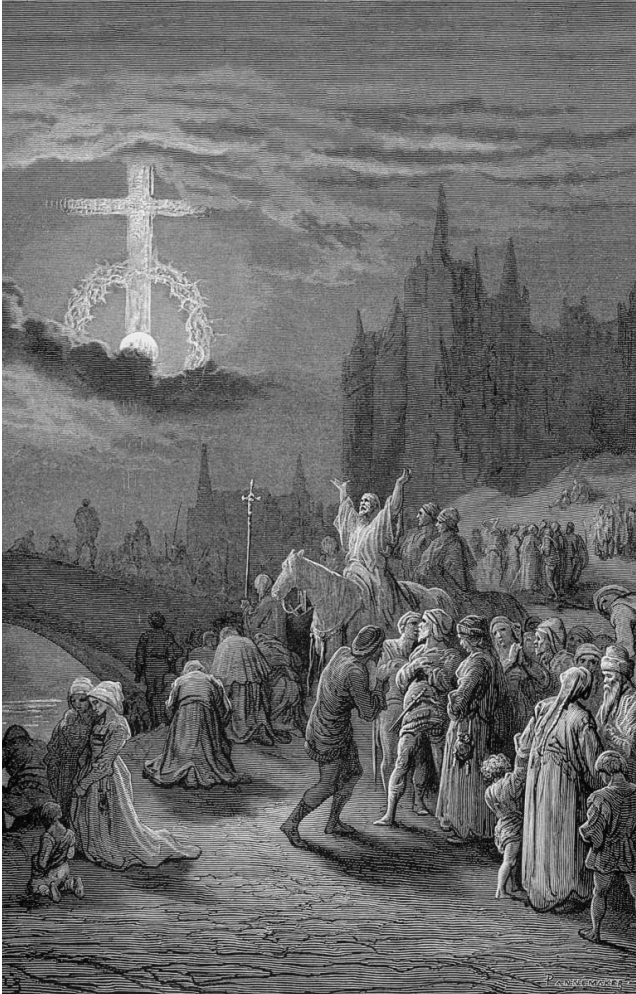
1. De wil van God...‘Deus vult’	9
2. De eerste kruistocht	19
3. De kinderen van de Levant	31
4. De melaatsenkoning en de adelaar	45
5. Het verscheurde paradijs	55
6. De bronnen van Saforie	67
7. De dodenmars naar Tiberias	73
8. De slachting bij de Hoorns van Hattin	83
9. De val van Jerusalem	97
10. De leeuw tegen de adelaar	105
11. De lange doodstrijd	119
Literatuurlijst	135

De eerste kruistocht 1096-1099

Het koninkrijk Jerusalem en de drie graafschappen van 1098 tot 1291

Pieter de Kluzenaar doet zijn oproep om Jerusalem te bevrijden.

De wil van God...‘Deus vult’

In 1990 brachten de Westerse mogendheden een enorme troepenmacht op de been om Saddam Hoessein uit Koeweit te verdrijven. Tijdens de voorbereiding van ‘Desert Storm’ vertelde de Amerikaanse opperbevelhebber Norman Schwarzkopf aan een journalist dat zijn grootste zorg niet zozeer de gevreesde Iraakse Republikeinse Garde was maar wel de waterbevoorrading voor zijn troepen. Als militair historicus wist hij maar al te goed hoeveel veldslagen in deze bloedhete regio op een catastrofe waren uitgedraaid door een tekort aan dat levensnoodzakelijke vocht. Vooral in de middeleeuwen waar het transport beperkt was tot paard en kar moest men ervoor zorgen dat er genoeg waterbronnen op de route lagen of je troepen waren dode opgeschreven. Waarom de kruisvaarders zich bij Hattin toch een sprong te ver gewaagd hebben heeft meerdere oorzaken en daarvoor moeten we teruggaan naar 27 november 1095.

Op deze gure herfstdag roept paus Urbanus II alle adellijke en geestelijke leiders bijeen in het Franse Clermont voor één van de meest historische toespraken aller tijden. Op een kleine groep ingewijden na weet niemand wat hij gaat verkondigen en wat voor een impact dit op de wereldgeschiedenis zal hebben. Urbanus II is geen paus zoals de voorgaande. Opgeleid in de befaamde benedictijner abdij van Cluny brandt hij van ambitie om een einde te maken aan de feodale chaos waarin grote delen van West-Europa na de dood van Karel de Grote in zijn terechtgekomen. Vooral in zijn thuisland Frankrijk handelt iedere leenheer en leenman naar eigen goeddunken en het resultaat is een wanordelijk kluwen van graafschappen en baronieën die om iedere morzel grond met elkaar in conflict gaan. Er gaat bij wijze van spreken geen jaar voorbij

zonder dat de arme boerenbevolking geterroriseerd wordt door plunderingen en slachtpartijen. Het zijn de donkere middeleeuwen en koning Filips I heeft niet de middelen om hieraan een eind te stellen. Zijn machtsbasis is verschrompeld tot een fractie van het huidige Frankrijk en eenmaal daarbuiten zwaaien zijn leenheren de plak. Zij gedragen zich als roofridders en trekken zich niets aan van enige juridische, politieke en morele rechtspraak. Bij de Britten gaat het er op dat moment niet veel beter aan toe. De aanhoudende invallen van de Deense Vikingen en de daaropvolgende verovering van de troon door de Normandische Willem de Veroveraar in 1066, hebben het eiland in chaos gestort. Net als in Frankrijk liggen de Engelse vorsten voortdurend in conflict met de machtige adel en de verschillende bevolkingsgroepen die doorheen de geschiedenis zijn aangespoeld. Aan de Duitse kant van de Rijn is er iets minder ordeloosheid maar de opeenvolgende keizers van het Heilig Roomse Rijk hebben het dan weer niet begrepen op de wereldlijke bemoeienissen van de kerkvorst. Dit conflict loopt zo uit de hand dat de Duitse Hendrick IV tijdens de investituurstrijd Rome zal bezetten en een tegenpaus aanstelt.

West-Europa bevindt zich in een zware identiteitscrisis en alsof dit alles nog niet erg genoeg is, zijn er ook nog de Noord-Afrikaanse moslims, ook wel Moren genoemd, die vanaf de zevende eeuw grote delen van Zuid-Europa hebben ingepalmd. Ondanks het feit dat Alfonso VI met de 'reconquista' wat terrein heeft heroverd, blijven de Moren met steun van de fanatieke Almoraviden grote delen van het Spaans-Portugees grondgebied bezetten en de Franse en Italiaanse kusten terroriseren. Paus Urbanus II wil een eind stellen aan deze teloorgang van West-Europa en daarbovenop zijn machtspositie als de enige en 'door god aangestelde' paus herstellen. Al jaren is hij aan het broeden om met een gemeenschappelijk doel alle christelijke neuzen terug in dezelfde richting te krijgen.

Alleen zo kan de val van 'het avondland' (de naam Europa is mogelijk afgeleid van het Fenicische 'ereb' dat avond betekent) vermeden worden. Hier en daar heeft hij al enkele kleine oorlogen kunnen stoppen door een godsbestand af te roepen maar dit is enkel tijdelijk. Bij de kleinste ruzie of erfeniskwestie laaien de vijandelijkheden tussen de adellijke families weer op en stroomt het bloed door de dorre akkers. Deze situatie is voor de door hongersnood en armoede gekwelde bevolking zo traumatiserend dat sommige gemeenschappen in Zuid-Europa vrijwillig de Moren binnenhalen. Binnen de goed georganiseerde kalifaten en 'taifas' kunnen de christenen en joden in vrede en welvaart leven zolang ze de zogenaamde 'dhimmi' belasting betalen. Daarnaast beginnen de Katharen in de Franse Provence ook meer en meer aan invloed te winnen en vormen die voor de paus een bijna even grote bedreiging als de islam. Urbanus II wordt misselijk van dit alles maar weet niet wat hij nog meer kan doen dan iedereen aan zijn christelijke verantwoordelijkheid te herinneren en de zondaars naar de hel verwijzen. De toekomst ziet er voor hem zeer somber uit tot hij via zijn spionnen lucht krijgt van een brief die de Byzantijnse keizer Alexios I Komnenos aan Robrecht II van Vlaanderen heeft geschreven.

Het vroegere Oost-Romeinse rijk dat in de 6de eeuw na Christus omgedoopt is tot het Byzantijnse Rijk is in zowat alles verschillend van het Westen. In tegenstelling tot het arme en agrarische Europa genieten de Byzantijnen, ook wel Grieken genoemd, dankzij de handel met het Oosten al eeuwenlang van een grote welvaart, cultuur en wetenschappelijke groei. Met een strak gecentraliseerd keizerlijk bewind is de hoofdstad Constantinopel de metropool van de wereld, en beslaat het Byzantijnse rijk een gebied dat van de Zwarte Zee tot aan het huidige Syrië en Perzië reikt. Deze voorspoed komt niet alleen uit de handel, maar ligt ook bij het

feit dat de opeenvolgende heersers, waar mogelijk was, voorrang gaven aan het diplomatieke overleg boven de taal van het zwaard. Ten strijde trekken kost veel geld en een vreedzaam compromis is altijd voordeliger dan zich zonder vaste uitkomst naar een slagveld begeven. De Byzantijnen hebben op die manier veel nutteloze oorlogen vermeden en bovendien meerdere vijanden tot bondgenoten gemaakt. Aan deze succesvolle politiek komt midden 11de eeuw een einde met de komst van de Seltsjoeken. Deze Centraal Aziatische Oguz Turken hebben van de Hunnen de militaire techniek van de bereden boogschutters overgenomen waartegen de logge Byzantijnse troepen in open veld weinig antwoord op hebben. In een mum van tijd veroveren ze met hun snelle paarden en krachtige composietbogen grote delen van Anatolië. In het begin kunnen de Byzantijnse keizers de Seltsjoeken nog met enkele karren goud omkopen maar eens ze zich massaal tot de islam bekeren is het hek van de dam. Zij groeien uit tot één van de machtigste fracties binnen de Arabische wereld en van enig compromis is geen sprake meer. Na de grote overwinning in 1071 op de Byzantijnen bij Manzikert zullen de Seltsjoeken door interne twisten verdeeld geraken waarop de ambitieuze keizer Alexios I zijn kans grijpt om in het tegenoffensief te gaan.

Bij gebrek aan ervaren ridders zal hij de hulp inroepen van de Westerse adel en meer bepaald zijn oude vriend Robrecht II van Vlaanderen. Keizer Alexios had Robrecht II en zijn vader enkele jaren voordien persoonlijk leren kennen op een pelgrimstocht en nadien via hem zo'n 500 Vlaamse ridders ingezet om de Petsjenegen bij Levounion te verjagen. De Byzantijnen maken al eeuwen lang gebruik van buitenlandse huurlingen. Hun befaamde Varangiaanse garde bestaat grotendeels uit goed betaalde Noormannen die een stuk harder zijn dan de eigen door luxe verwende landgenoten. Niettemin de verfijnde Alexios soms gewelt van hun 'barbaarse'

gewoontes zijn zij wel de enigen die hij kan vertrouwen in het door intriges vergiftigde paleis. Om zijn wankele positie als zelfbenoemde keizer te stabiliseren wil hij dit keer met de militaire steun uit het Westen enkele grote steden op de Seltsjoeken heroveren. Dat hij in die zoektocht naar hulp de spreekwoordelijke doos van Pandora zal openen kan niemand voorspellen. Eenmaal de brief naar Robrecht II en de andere edelen is verstuurd neemt de geschiedenis een bruske wending.

Hoe de brief precies bij de paus is beland is niet geweten en weinig relevant. Wat wel belangrijk is dat Urbanus II op datzelfde moment van geen hout meer pijlen weet te maken. West-Europa gaat ten onder aan interne twisten en de aanstelling van de tegenpaus Clemens III door de Duitse keizer Hendrick IV berooft Urbanus II van de middelen om daar zelf iets aan te doen. In betere tijden zou hij de vraag van Alexios gewoon naast zich neergelegd hebben maar op dat moment komt uit het niets een waar godsgeschenk uit de hemel vallen. Voor de wanhopige Urbanus II ligt in dit stuk perkament de oplossing om een groot deel van de losgeslagen adel naar het Oosten te lokken en tijdens hun afwezigheid de wereldlijke en kerkelijke eenheid in West-Europa te herstellen. In 1095 ontmoet de paus de afgezanten van Alexios in Lombardije om te melden dat hij instemt met de militaire steun aan het Byzantijnse rijk. Het lijkt voor beide partijen een 'win-win' situatie en als kers op de taart kan er met de hulp aan de Byzantijnen zelf opnieuw gedroomd worden van een eenmaking tussen de rooms-katholieken en orthodoxe christenen die in 1054 met het Oosters Schisma van elkaar afgescheurd zijn. Of keizer Alexios op de hoogte was van Urbanus II zijn megalomane plannen blijft een vraagteken maar de teerling is geworpen. Beide protagonisten hebben elkaar op dat moment broodnodig en willen deze opportuniteit niet laten liggen. Om de nodige deelnemers op de been te brengen bedenken de

paus en de keizer een even geniaal als duivels plan. Aangezien de te heroveren gebieden op de landroute naar Jerusalem liggen zal er een verhaal worden bedacht dat niet alleen het Byzantijnse rijk maar ook de heilige stad bedreigd wordt. Op orders van Urbanus II zal een klein legertje van geestelijken overal in West-Europa verschrikkelijke kwakkels rondstrooien hoe de christelijke minderheid en pelgrims in en rond Jerusalem door de Arabieren, ook wel Saracenen genoemd, worden geterroriseerd. Deze leugens zijn gebaseerd op enkele ordinaire roofovervallen die niets te maken hebben met enige vorm van religieuze intolerantie. Urbanus II trekt zich van de waarheid niets aan en met de hulp van Alexios gooit hij alle incidenten op één hoopje waarbij dus niet alleen de Seltsjoeken maar alle moslims als duivelse monsters worden voorgesteld die op de vernietiging van Jerusalem en het christendom uit zijn.

Door een gebrek aan onafhankelijke informatiebronnen gaan deze horrorverhalen als pap in de mond bij de West-Europese populatie. Iedereen, van leenheer tot lijfeigene, is geschokt door de verschrikkingen die uit het Heilige Land komen aangewaaid en wil op één of andere manier in actie komen. Nu de gemoederen danig zijn opgehitst zet de sluwe Urbanus II het tweede deel van zijn plan in werking. Keizer Alexios heeft hem expliciet gevraagd om geen gewapende boerenpummels maar ervaren ridders te sturen. Dit is voor Urbanus II geen probleem want als zoon van een adellijke Franse familie weet hij als geen ander hoe de paradoxale denkwereld van deze vechtjassen in elkaar zit. Zij plunderen en moorden erop los maar hebben toch een heilige schrik om voor hun zonden in de hel te belanden. Om hun tomeloze agressie in de richting van het Midden-Oosten te kanaliseren bedenkt hij een nieuwe kerkelijke richtlijn dat de oerzonde van het doden vervalt als het slachtoffer een vijand van het christendom en dus moslim is. Om het lokaas nog aantrekkelijker te maken krijgen alle ridders